

by byly vhodné jako námět desítek publicistických sloupků. I v těch by ale Gillingham musel lépe zacházet s fakty a jít do hloubky. Revolverový jazykový styl, který Gillingham často používá, a spektakulární argumentace (například v souvislosti s platy europoslanců na str. 43) totiž samy o sobě ani na pouhou novinařinu nestačí.

Evropskou integraci lze reflektovat kriticky, systematicky a přitom čtenářsky přístupně. Důkazem je publikace Petra Fialy *Evropský mezičas: Nové otázky evropské integrace*, kterou v čísle 1/2007 *Politologického časopisu* recenzoval Vít Hloušek. Jak Fialova, tak Gillinghamova kniha vyšly ve stejný rok. Obě mají podobné ambice. Jenže zatímco Fialův text bez problémů obstojí jako kompaktní pohled, s nímž lze souhlasit, či se vůči němu vymezit, Gillinghamova práce je zmařenou příležitostí. A bohužel také důkazem toho, že i v renomovaném odborném vydavatelství může vyjít kniha, která nároky vědeckého textu nespĺňuje.

*Petr Kaniok, Fakulta sociálních studií
Masarykovy univerzity, Brno*

Šárka Waisová a kolektiv:

ATLAS MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. PROSTOR A POLITIKA PO SKONČENÍ STUDENÉ VÁLKY

Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství
Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, 158 stran.

Vývoj v oblasti mezinárodních vztahů i jejich výzkumu v období po ukončení studené války dokazuje, že dictum Saula B. Cohena „Location still matters“, uvedené autory publikace na její předsádce, stále platí.

Atlas mezinárodních vztahů je výsledkem práce kolektivu autorů, působících na Katedře politologie a mezinárodních vztahů Filozo-

fické fakulty a na oddělení geomatiky při Katedře matematiky Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni, vedeného Šárkou Waisovou. Je knihou velice potřebnou a vítanou, která zaplňuje na českém knižním trhu výraznou mezeru.

Jedná se o dílo užitečné, velmi dobře pojaté a zpracované, jež se při naplnění jisté podmínky stane dlouhodobě používanou a nepostradatelnou pomůckou studentů mezinárodních vztahů a bezpečnostních studií.

V atlasu obsažené texty a k nim se vztahující mapy pokrývají nejvýznamnější témata spadající do oblasti geopolitiky, geostrategie a bezpečnosti.

Pozornost je zaměřena na témata, jež byla jádrem sporů mezi státy odjakživa. Nepřekvapí tedy popis fenoménu hranice jako prvku teritoriální distribuce moci, jeho vlivu na hraniční spory a konflikty. Kategorizace a typologie zkoumaných otázek, jako jsou hranice či hraniční konflikty, jsou vždy doloženy a doplněny řadou konkrétních příkladů.

Je nasnadě, že v atlasu mezinárodních vztahů může stěží chybět kapitola věnovaná geopolitice a geostrategii. Autoři stručně představují koncepty zakladatele anglosaské školy geopolitiky Mackindera i německé větve geopolitického myšlení Haushofera a rovněž uvádějí novější Cohenovo pojetí vztahu mezi státem, prostorem a politikou.

Jako další z dlouhodobě významných témat, jež byla textově i graficky zpracována, lze uvést světová náboženství, jejich rozložení na glóbu a jejich zastoupení v populaci nebo politickou geografii moří a oceánů. S problematikou geografie moří a oceánů souvisejí otázky, jejichž význam výrazně stoupá v posledních desetiletích. Jedná se o problematiku mořských dopravních a komunikačních cest. Proto v této kapitole nejsou opomenuty tzv. „škrťací body“, oblasti, jejichž ovládnutí by mohlo být za jistých okolností využito například v rámci snah o tzv. „odepření moře“ (*sea denial*) k citelné paralyze předních námořních mocností či

světového námořního obchodu. Právě uvedená kapitola je krásným příkladem vynikajícího spojení stručného, leč velmi informativního textu s dokreslujícími tabulkami, grafy a mapami. Tabulky a grafy čtenáři poskytují přehled světových škrtících bodů, vitálních bodů námořní komunikace, klasifikaci tankerů, výskyt, frekvenci a dějiště pirátských útoků. Na mapách jsou zobrazeny hlavní námořní dopravní trasy a výskyt pirátských aktivit.

Jedenáctá kapitola publikace se zabývá geopolitikou vesmíru, tématem, které vyvolávalo mimořádný zájem zejména v posledních padesáti letech, u něhož ale lze současně očekávat, že jeho význam nadále poroste. Pozornost je zaměřena především na astropolitiku a astropolitické regiony.

Následující kapitoly jsou věnovány klasifikaci států podle vnitřní svobody, typologii vládních forem v demokratických státech a typologii vnitřního uspořádání státu či rozpadu států na počátku nového století. Stranou nezůstává ani fenomén porušování lidských práv, který je neustále v mezinárodních vztazích přítomen a nezřídka bývá jádrem sporů mezi státy nebo mezinárodními organizacemi a státními aktéry.

Náležitou pozornost *Atlas* věnuje také bezpečnostní dimenzi mezinárodních vztahů. V tomto ohledu se zaměřuje na jev mezinárodního terorismu a graficky znázorňuje výskyt teroristických útoků od roku 1990 do současnosti. Autoři ovšem nemají tendenci pomíjet či snižovat význam dalších typů politického násilí. Proto popisují a graficky znázorňují výskyt ozbrojených konfliktů, genocidy či participace dětských vojáků v rámci ozbrojených konfliktů, která je jevem obzvláště znepokojujícím. Stručně je zmíněna rovněž historie mírových misí Organizace spojených národů. Čtenář se může velmi přehledně obeznámit také s misemi probíhajícími v současné době.

V kapitolách věnovaných bezpečnostním otázkám nemůže chybět zmínka o jaderných zbraních a jejich roli v rámci mezinárodních

vztahů. Proto autoři upozorňují nejen na vojenský, ale také na politický význam těchto ničivých prostředků, v prvním i v druhém jaderném věku. Podobně poukazují na to, co často bývá odsouváno do pozadí, totiž že zahájení jaderného programu či vlastnictví jaderné zbraně je více než často vedeno nikoliv pouze bezpečnostními motivy daného aktéra, ale i jinými pohnutkami, například snahou posílit své sebevědomí, prestiž či pozici v mezinárodním systému. V souvislosti se zbrojením, a zvláště jaderným, jsou zmiňovány i hlavní bilaterální i multilaterální výstupy procesů kontroly zbrojení a odzbrojování. Škoda, že mezi uvedenými sovětsko či rusko-americkými smlouvami není uvedena smlouva o likvidaci střel kratšího a středního dosahu (INF) z roku 1987, kterou Rusko v současné době a v rámci debat o umístění prvků amerického protiraketového systému ve střední Evropě používá jako rukojmí a vyhrožuje jejím vypovězením. Podobně je škoda, že mezi rusko-americkými bilaterálními smlouvami o strategických jaderných zbraních nefiguruje tzv. Moskevská smlouva z roku 2002. Tak totiž může u méně informovaného čtenáře dojít k vytvoření dojmu, že jednání o kontrole zbrojení a odzbrojování mezi USA a Ruskem po završení studené války zanikla a že jim v současné době není věnována pozornost, což neodpovídá realitě. Při přípravě nového vydání *Atlasu* by autoři měli zvážit, zda by nebylo vhodné v rámci grafických vyobrazení věnovat pozornost také existenci dalších typů zbraní hromadného ničení, chemickým a biologickým zbraním a státům, které jimi disponují či mají programy zaměřené na výrobu těchto prostředků. Jejich význam a potenciál je sice obecně považován za stěžejní srovnatelný s významem a potenciálem zbraní jaderných, přesto je jim ale věnována značná pozornost v rámci procesu odzbrojování, kdy existuje široký konsensus o tom, že by oba uvedené druhy ZHN měly být, na rozdíl od zbraní jaderných, zcela zlikvidovány.

Problematiku jaderných zbraní doplňuje a uzavírá fenomén zón bez jaderných zbraní, opět doprovazený velmi kvalitním grafickým znázorněním jejich výskytu, nebo problematika výdajů na zbrojení v období po studené válce.

Atlas věnuje pozornost také mezinárodním organizacím a aliancím. Graficky je znázorněna jak participace států na činnosti regionálních bezpečnostních organizací, tak jejich členství v mezinárodních ekonomických organizacích. Jisté výhody mám v souvislosti s vymezením trvalé neutrality. V textu pod mapou na straně 115 s názvem Regionální bezpečnostní organizace a neutrální státy autoři uvádějí, že trvalá neutralita byla přiznána jen geostrategicky nedůležitým státům. Příklad Rakouska nebo Finska naznačuje, že neutrální mohou být i státy mající z geostrategického hlediska polohu nikoliv nezajímavou. Jejich neutralita tak nebyla determinována marginálním geostrategickým významem, ale naopak. Neutrální status vyplýval z výsledků 2. světové války a z toho, že neutralita Finska a Rakouska byla pro obě supervelmoci i uvedené dvě země nejlepším dosažitelným a pro všechny zainteresované aktéry přijatelným řešením.

Další kapitoly jsou zaměřeny na problematiku migrace, uprchlictví, politické ekonomie mezinárodních vztahů, chudoby, rozvojové spolupráce. Ke cti autorům slouží fakt, že nevěnovali pozornost pouze uprchlictví, ale zmiňují i dnes poněkud opomíjený fenomén tzv. „vnitřně vysídlených osob“. Jimi uvedená data (v roce 2005 přibližně 24 mil. vnitřně vysídlených osob) dokládají, že se jedná o negativní jev, jehož výskyt rozhodně nelze bagatelizovat.

Závěrečné kapitoly jsou zaměřeny na oblasti, jejichž význam i intenzita výzkumu v současné době neustále stoupá. Jedná se

především o strategické suroviny a energetickou bezpečnost. Čtenář je opět prostřednictvím grafických vyobrazení seznámen s objemem a lokalizací ověřených světových zásob ropy či s geopolitikou ropy a zemního plynu.

Dvě zcela poslední kapitoly pojednávají o tématech, která nepochybně rovněž náleží do oblasti výzkumu mezinárodních vztahů, stejně jako do jejich podoboru bezpečnostních studií. Jedná se o šíření epidemií a organizovaný zločin, zejména o ilegální obchod s narkotiky.

Závěrem lze potvrdit, že *Atlas mezinárodních vztahů* je výsledkem v českém prostředí poměrně ambiciózního záměru a je výsledkem velmi zdařilým. Jeho význam posiluje také skutečnost, že se jedná o publikaci početného týmu autorů, o text vzešlý z mezináborové spolupráce. I proto Šárce Waisové a všem, kdo se na jeho vzniku podíleli, náleží uznání za kvalitu předložené publikace, schopnost vzájemné komunikace a spolupráce, jež napomohla k dosažení tohoto výborného výsledku, a v neposlední řadě ocenění jejich trpělivosti a vytrvalosti. Bez mimořádné míry těchto vlastností by *Atlas mezinárodních vztahů* vznikl jen stěží.

Je zřejmé, že se tato publikace stane užitečným průvodcem nejen pro vědce a studenty zabývající se mezinárodními vztahy, ale že ho velmi ocení také široká veřejnost.

Na začátku této recenze jsem konstatoval, že má-li atlas sloužit dlouhodobě, je třeba naplnit jistou podmínku. Tou je nutnost provádění pravidelné aktualizace v něm obsažených informací a dat a jeho pravidelná reedice. A k pokračování těchto procesů přejí celému kolektivu autorů hodně odhodlání, energie a vytrvalosti.

*Petr Suchý, Fakulta sociálních studií
Masarykovy univerzity, Brno*